YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

13 päivänä heinäkuuta 2000 *

Asiassa C-456/98,

jonka Pretore di Brescia (Italia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Centrosteel Srl

vastaan

Adipol GmbH

ennakkoratkaisun jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17) sekä EY:n perustamissopimuksen kolmannen osan III osaston sijoittautumisvapautta koskevan 2 luvun ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan 3 luvun artiklojen tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja L. Sevón sekä tuomarit P. Jann (esittelevä tuomari) ja M. Wathelet,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Adipol GmbH, edustajinaan asianajajat B. Terrano, Trieste, ja G. Orlandi, Brescia,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön diplomaattisten riita-asioiden osaston osastopäällikkö, professori U. Leanza, avustajanaan valtionasiamies P. G. Ferri,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet M. Patakia ja A. Aresu,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.3.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Pretore di Brescia on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 24.11.1998 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 15.12.1998, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi) sekä EY:n perustamissopimuksen kolmannen osan III osaston sijoittautumisvapautta koskevan 2 luvun ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskevan 3 luvun artiklojen tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty riita-asiassa, jossa kantajana on Centrosteel Srl (jäljempänä Centrosteel), jonka kotipaikka on Bresciassa (Italia), ja vastaajana Adipol GmbH (jäljempänä Adipol), jonka kotipaikka on Wienissä.

3 Pääasian asiakirja-aineistosta ilmenee, että Centrosteel toimi vuosina 1989—1991 kauppaedustajana Adipolin lukuun näiden välisen edustussopimuksen perusteella. Sopimuksen irtisanomisen jälkeen Centrosteel vaati tietynsuuruisen välityspalkkion maksamista.

4 Adipolin kieltäydyttyä maksamasta Centrosteelin siltä vaatimaa summaa asia saatettiin ensimmäisenä oikeusasteena Pretore di Brescian käsiteltäväksi. Vastaaja väitti, että kyseinen edustussopimus oli mitätön, koska Centrosteelia ei ollut

merkitty kauppa- ja myyntiedustajien rekisteriin, vaikka rekisteröinti on pakollista 3.5.1985 annetun Italian lain nro 204 (GURI nro 119, 22.5.1985, s. 3623; jäljempänä laki nro 204) 2 §:n nojalla.

5 Kyseisen säännöksen mukaan kussakin kauppakamarissa on laadittava kauppa- ja myyntiedustajien rekisteri, johon "on merkittävä kaikki kauppa- ja myyntiedustajan toimintaa harjoittavat henkilöt". Lain nro 204 9 §:ssä "kielletään henkilöä, jota ei ole merkitty tässä laissa tarkoitettuun rekisteriin, harjoittamasta kauppa- tai myyntiedustajan toimintaa".

6 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan italialaiset tuomioistuimet ovat aikaisemmin toistuvasti katsoneet, että kyseiseen rekisteriin merkitsemättömien henkilöiden tekemät edustussopimukset olivat lain nro 204 9 §:ssä asetetun pakottavan säännön vastaisina mitättömiä ja että tällainen henkilö ei voinut vaatia oikeusteitse harjoittamaansa toimintaan liittyviä välityspalkkioita ja korvauksia.

7 Käsitellessään Tribunale di Bolognan (Italia) sille tästä aiheesta esittämää ennakkoratkaisukysymystä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että direktiivin vastaisena on pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin (asia C-215/97, Bellone, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2191).

8 Yhteisöjen tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa edustussopimuksen muodon osalta, että direktiivin 13 artiklan 2 kohdassa mainitaan sopimuksen pätevyyden edellytyksenä ainoastaan kirjallinen muoto. Koska yhteisön lainsäätäjä on

säännellyt asiasta tyhjentävästi, jäsenvaltiot eivät voi asettaa kirjallista muotoa koskevan vaatimuksen lisäksi muita edellytyksiä (em. asia Bellone, tuomion 14 kohta).

9 Kansallinen tuomioistuin väittää edellä mainitussa asiassa Bellone annettuun tuomioon vedoten, että koska yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiiveillä ei ole välitöntä oikeusvaikutusta yksityisten välisissä suhteissa, sen käsiteltävänä olevassa asiassa ei voida sivuuttaa lakia nro 204 asiassa Bellone annetun tuomion perusteella. Kansallisen tuomioistuimen mukaan on siis vedottava suoraan perustamissopimuksen määräyksiin ja erityisesti sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskeviin määräyksiin, jotka ovat direktiiveistä poiketen sellaisenaan ja välittömästi sovellettavia kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Italian lainsäädännön mahdollinen yhteensopimattomuus näiden yhteisön periaatteiden kanssa johtaisi väistämättä tämän lainsäädännön soveltamatta jättämiseen.

10 Näissä olosuhteissa kansallinen tuomioistuin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Miten on tulkittava EY:n perustamissopimuksen 52, 53, 54, 55, 56, 57 ja 58 artiklaa ja rajoitetaanko vuonna 1985 annetun Italian lain nro 204 2 ja 9 §:ssä sijoittautumisvapautta, kun niiden nojalla kauppaedustajan toimintaa harjoittavat on merkittävä erityiseen rekisteriin ja kun rekisteröimättömän kauppaedustajan tekemät edustussopimukset ovat mitättömiä?

2) Onko sellainen kansallinen sääntely, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyys edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä erityiseen rekisteriin, perustamissopimuksen 52—58 artiklassa olevien sijoittautumisvapautta koskevien määräysten vastainen?

3) Onko sellainen kansallinen sääntely, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyys edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä erityiseen rekisteriin, perustamissopimuksen 59—66 artiklassa olevien palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien määräysten vastainen?"

Tutkittavaksi ottaminen

11 Adipol, Italian hallitus ja komissio väittävät, että ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta, koska

— se perustuu virheelliseen tosiseikkojen arviointiin, sillä Centrosteel ei ole toiminut kauppaedustajana, vaan se on ainoastaan saanut Adipolilta joitakin maksuja pätevyydeltään kyseenalaisella järjestelyllä (Adipol)

— pääasian asianosaiset eivät ole vedonneet sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta koskeviin perustamissopimuksen määräyksiin (Adipol)

— kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen mukaan italialaisilla tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa käsitellä pääasiaa, vaan ainoastaan itävaltalaiset tuomioistuimet ovat tältä osin toimivaltaisia (komissio)

— esitetyillä kysymyksillä ei ole merkitystä pääasian ratkaisun kannalta (Adipol, Italian hallitus ja komissio).

12 Lukuun ottamatta viimeksi mainittua väitettä, joka liittyy todellisuudessa asian aineellisiin perusteisiin ja käsitellään siis siinä yhteydessä, esitettyjä prosessiväitteitä ei voida hyväksyä julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 10—27 kohdassa esittämillä perusteilla, jotka yhteisöjen tuomioistuin hyväksyy.

Aineelliset perusteet

13 Aluksi on todettava, että direktiivin tarkoituksena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee edustussopimuksen osapuolten välisiä oikeussuhteita, riippumatta rajanylittävistä tekijöistä. Sen soveltamisala ulottuu siten perustamissopimuksessa vahvistettuja perusvapauksia laajemmalle.

14 Lisäksi on huomattava, että yhteisöjen tuomioistuin otti edellä mainitussa asiassa Bellone annetussa tuomiossa kantaa vastaavaan tilanteeseen kuin siihen, joka on ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa vireillä olevan riidan taustalla, eli Italian lain mukaisen edustussopimuksen pätevyyteen silloin, kun edustajaa ei ole merkitty kauppa- ja myyntiedustajien rekisteriin. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisessä tuomiossa, että direktiivin vastaisena on pidettävä sitä, että edustussopimuksen pätevyys edellyttää kauppaedustajan merkitsemistä tällaiseen rekisteriin.

15 Pitää tosin paikkansa, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun direktiiviä ei ole saatettu asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä, direktiivillä ei sinänsä voida asettaa velvoitteita yksityiseen oikeussubjektiin nähden (asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986, Kok. 1986, s. 723, 48 kohta ja asia C-91/92, Faccini Dori, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. I-3325, 20 kohta).

16 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (asia C-106/89, Marleasing, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4135, 8 kohta; asia C-334/92, Wagner Miret, tuomio 16.12.1993, Kok. 1993, s. I-6911, 20 kohta; em. asia Faccini Dori, tuomion 26 kohta ja yhdistetyt asiat C-240/98—C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, tuomio 27.6.2000, Kok. 2000, s. I-4941, 30 kohta) ilmenee kuitenkin myös, että kansallisen tuomioistuimen on kansallista lainsäädäntöä — sekä ennen direktiiviä että direktiivin antamisen jälkeen annettuja säännöksiä — soveltaessaan tulkittava sitä mahdollisuuksien mukaan siten, että direktiivin sanamuoto ja tavoite otetaan huomioon direktiivillä tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi, ja noudatettava tällä tavoin EY:n perustamissopimuksen 189 artiklan kolmatta kohtaa (josta on tullut EY 249 artiklan kolmas kohta).

17 Kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu direktiivin soveltamisalaan kuuluva asia, joka koskee kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymisen jälkeen tapahtuneita tosiseikkoja, on soveltaessaan kansallista lainsäädäntöä tai vakiintunutta kansallista oikeuskäytäntöä — kuten nyt esillä olevassa asiassa näyttäisi olevan — tulkittava niitä siten, että niiden soveltaminen vastaa direktiivin tavoitteita. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 36 kohdassa, Corte suprema di cassazione näyttää jo muuttaneen oikeuskäytäntöään edellä mainitussa asiassa Bellone annetun tuomion seurauksena siten, että lain nro 204 mukaisen kauppa- ja myyntiedustajien rekisteriin merkitsemistä koskevan velvoitteen noudattamatta jättäminen ei enää aiheuta Italian oikeudessa edustussopimuksen mitättömyyttä.

18 Edellä esitetyn perusteella ei ole myöskään tarpeen, kuten Italian hallitus ja komissio perustellusti huomauttavat, vastata kansallisen tuomioistuimen kysymyksiin, jotka koskevat sijoittautumisvapaudesta ja palvelujen tarjoamisen vapaudesta annettuja perustamissopimuksen määräyksiä, koska kyseisessä tuomioistuimessa vireillä oleva riita voidaan ratkaista direktiivin ja yhteisöjen tuomioistuimen direktiivien vaikutuksia koskevan oikeuskäytännön perusteella.

19 Näin ollen esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että direktiivin vastaisena on pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin. Kansallisen tuomioistuimen on sekä ennen direktiiviä että direktiivin antamisen jälkeen annettuja kansallisia säännöksiä soveltaessaan tulkittava niitä mahdollisuuksien mukaan siten, että direktiivin sanamuoto ja tavoite otetaan huomioon, jotta niiden soveltaminen vastaisi direktiivin tavoitteita.

Oikeudenkäyntikulut

20 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut Pretore di Brescian 24.11.1998 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY vastaisena on pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin. Kansallisen tuomioistuimen on sekä ennen direktiiviä että direktiivin antamisen jälkeen annettuja kansallisia säännöksiä soveltaessaan tulkittava niitä mahdollisuuksien mukaan siten, että direktiivin sanamuoto ja tavoite otetaan huomioon, jotta niiden soveltaminen vastaisi direktiivin tavoitteita.

Sevón Jann Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä heinäkuuta 2000.

R. Grass L. Sevón

kirjaaja ensimmäisen jaoston puheenjohtaja